

OB 80-LETNICI ČRNODOLSKE KOČE POD SNEŽNIKOM

GRADITELJ VILHARJEVE KOČE

VOJKO ČELIGOJ

Prve dni letošnjega julija bo preteklo okroglih osemdeset let od otvoritve Vilharjeve koče v Črnem dolu, prve slovenske planinske postojanke na snežniškem območju. Bila je to tudi zadnja planinska koča na Slovenskem, zgrajena pred prvo svetovno vojno.

Največje zasluge za postavitev koče je imel tedanji sodnik v Ilirski Bistrici **dr. Fran Kovča**. V črnodolski koči so mu bistriški planinci leta 1972 postavili zahvalno ploščo. Mariborski dnevnik Večer je pomagal pri zbiranju podatkov o tem zaslužnem možu.

KDO JE BIL DR. KOVČA?

O dr. Franu Kovči, tako zaslužnem za živahno društveno in pomembno narodno delo v Ilirski Bistrici v času pred prvo vojno, smo še pred kratkim komaj kaj vedeli. Pretresi dveh svetovnih vojn, menjava kar nekaj generacij in obilni časovni odmik je zastrl spomin na človeka, ki je kljub razmeroma kratkem času bivanja v Ilirski Bistrici opravil obsežno delo in bil za vse opravljeno delo deležen visoke ocene prav od svojih sodobnikov in sodelavcev.

Za popotnico k iskanju podatkov o dr. Franu Kovči je imelo domače planinsko društvo le kratek zapisnik o izrednem društvenem občnem zboru tajnika **Antona Kraigherja** z dne 23. junija leta 1921 v gostilni pri Novem svetu. Žalostni so ugotavljali, da je zaradi pritiskov tedanjih italijanskih oblasti moral v izgnanstvo za društenim predsednikom **Miroslavom Martinčičem** tudi njegov naslednik, predsednik **dr. Fran Kovča**. Predsednikovanje je tedaj prevzel **Alojz Zajc**, za njegovega namestnika so izvolili **Antona Gržino**, posestnika, in **Alojzija Primca**, delovodjo.

Črnodolsko kočo so sklenili za silo popraviti, saj je bila med vojno zelo poškodovana. Soglasno je bil sprejet tudi predlog društvenega tajnika Antona Kraigherja, da se dr. Kovči z občnega zbora pošlje zahvalno pismo in »da se v njegov trajni spomin napravi v koči v Črnem dolu primeren napis«.

Gotovo so odborniki bistriškega planinskega društva zahvalno pismo dr. Kovči tudi poslali. Drugi sklep o postavitvi spominske plošče v črnodolski koči pa so izpolnili šele 51 let pozneje ob proslavljanju društvene 65-letnice, decembra 1972. Obiskovalci črnodolske koče že ob vstopu v kočo opazijo belo marmorno ploščo z napisom: »Kočo v Črnem dolu 1000 m

Dr. Fran Kovča

je postavilo PD Ilirska Bistrica v letu 1914 pod vodstvom zaslužnega dr. Frana Kovče.«

Žal o dr. Kovči ni bilo nobenih podatkov. Tudi najstarejši domačini niso več vedeli zanj. Pokojni društveni predsednik **Drago Karolin** je nekje zvedel, da je dr. Kovča, potem ko je moral zapustiti Bistrico, krenil iskat službo nekam na Štajersko. No, to je bilo za uspešno iskanje dosti premalo, če imamo pred očmi dejstvo, da je od tedaj preteklo dobrih sedemdeset let. Poizvedovanje na matičnih uradih po vseh večjih mestih na Štajerskem ni rodilo nikakih rezultatov. Stanovsko glasilo slovenskih pravnikov je odklonilo objavo poizvedovalnega oglasa. Koliko slepih ulic!

ŠTAJERCERCI SO GA POZNALI

Za pomoč pri iskanju se je ponudil **g. Milan Cilenšek** iz Maribora in osebno poizvedoval pri starejših upokojenih sodnikih. Nič! Ko je že kazalo, da je vse zaman, se je klobčič neznank okrog dr. Frana Kovče nenadoma začel razpletati.

G. Milan Cilenšek je 24. marca 1992 za planinsko rubriko mariborskega Večera napisal prijazen članek z naslovom »Ilirskobistriški planinci prosijo za pomoč. Iščejo podatke o dr. Franu Kovči« in pozval bralce, da pomagajo pri iskanju.

Že drugi dan po objavi se je avtorju članka po telefonu oglasil **g. Andrej Aranjoš**, zdravstveni delavec iz Poljčan pri Slovenski Bistrici, in sporočil, da mu je bil dr. Fran Kovča krstni boter in sploh velik dobrotnik njegove družine, ki je ob neuspehu revolucije Bele Kuna na Madžar-

skem v letu 1919 pobegnila v Slovenijo. Njegovci so pri Kovčevih dobili zatočišče in stanovanje, njegova mama pa tudi zaposlitev. G. Aranjoš je v nekaj pismih popisal vse, kar je vedel o dr. Kovči, njegovem rojstvu v Šentrupertu v Savinjski dolini, pa tudi njegovem zadnjem domu na šentrupertske pokopališču. Poslal je tudi nekaj fotografij dr. Kovče, tako da smo spoznali tudi njegovo podobo.

G. Milanu Cilensku sta se oglasili tudi Mariborčanki ga. **Anica Vogelari** in ga. **Milka Križan**, osebni prijateljici dr. Frana Kovče in njegove soproge **Fani**. V letih, ko je bil dr. Kovča v Mariboru, so dobrih 16 let ob sobotah in nedeljah redno hodili na izlete v planinsko okolico Maribora. Številne vtise s teh doživetij sta gospe Anica in Milka strnili v zvočni zapis, ki ga je g. Cilensek posnel in kaseto poslal bistrškemu planinskemu društvu.

Pri zbiranju podatkov o dr. Franu Kovči so bili v veliko pomoč tudi **Franc Šketa**, nečak dr. Kovče, učiteljici **Anita Rojnik** in **Maja Gaberšek** iz osnovnih šol v Orli vasi in na Gornjskem ter **Štefka** in **Božo Jordan** iz Dobrteše vasi v Savinjski dolini.

S skupnimi močmi lahko sestavimo vsaj približno sliko o življenju in delu človeka, ki je v razmeroma kratkem času svojega bivanja v Bistrici storil toliko, da smo mu Bistričani resnično lahko hvaležni.

SPOMINI SODOBNIKOV

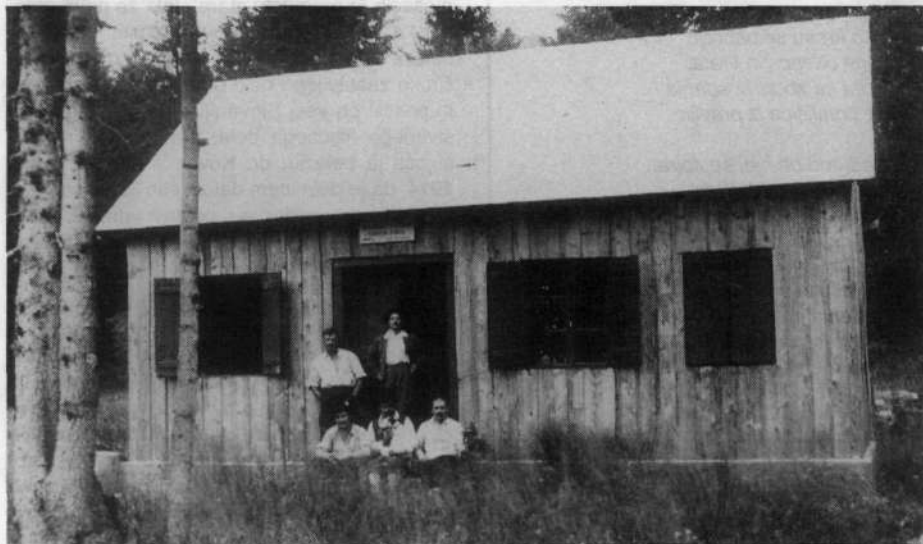
Dr. Fran Kovča se je rodil kmečkim staršem v vasi Trnava pri Šentrupertu v Savinjski dolini 30. septembra 1879. Osnovna znanja je pri-

Vilharjeva koča v Črnem dolu dve leti po otvoritvi. Skrajno desno sedi graditelj koč dr. Fran Kovča

dobival v ljudski šoli v bližnji Orli vasi. Po študiju prava je kot cesarsko kraljevi sodnik služboval v Ilirski Bistrici, Murski Soboti, Mariboru, Ljubljani in Celju. V pravni stroki je napredoval in bil upokojen kot višji prizivni (apelacijski) sodnik. Bil je poročen. S soprogo Fani nista imela otrok.

G. Andrej Aranjoš se ga spominja in piše: »Ljudje so ga imeli radi, saj je bil dober in družaben človek. Z ženo sta pogosto obiskovala družine prijateljev v različnih krajih Slovenije, povsod sta imela prijatelje. Najraje pa je zahajal v planine; sorodniki pravijo, da na bližnjo goro Oljko, na Okrešelj, Kamniške planine. Ko je bil upokojen, je hodil v Lendavske gorice na trgateg, tudi po 14 dni, s prijateljem odvetnikom **dr. Požunom**. Kot upokojenec je v Celju aktivno deloval v Društvu upokojencev. Pogosto se je vračal v rojstno vas k sorodnikom. Šoli oz. prosvetnemu društvu je poklonil 186 lepih knjig, ki so jih domačini z veseljem prebirali. Zbolel je na jetrih in kmalu umrl, 11. januarja 1952. Na njegovo željo so ga pokopali na domačem pokopališču, 17 let za njim je umrla tudi žena Fani. Pokopana sta v skupnem grobu. Grob je lepo urejen, domačini ga pogosto obiskujejo in starejši obujajo ob njem spomine na uglednega sovaščana.«

Osemdesetletna ga. Anica Vogelari iz Maribora se še živo spominja dr. Frana Kovče s številnih izletov na Pohorje. Pešačili so tudi tja do Klopnega vrha in se po drčah spuščali v dolino. Sobotne so bile vse delovne, zato so krenili na izlete šele ob sobotah popoldne. Skoraj vedno ga je spremljala njegova soproga Fani. Bili so redni gostje v vseh planinskih kočah na mariborskem Pohorju. V pogovorih je bil resen, pa tudi duhovit in vnet za dobro šalo. Rad je tudi

kaj dobrega pojedel, zato so v planinskih kočah gospodinjke vedele, s čim ga morajo postreči. Zelo pogosto je hodil na izlete tudi s stanovskim prijateljem **dr. Alojzem Lešnikom**. Njun že prislovični cilj je bila gostilna Robič v tri kilometre oddaljenem Limbušu, kjer sta ponavadi spila polič vina in se vrnila. Mariborski šaljivi »Toti list« si je oba prijatelja privoščil in se na celi strani v sliki in besedi pošalil z njima in njuno trdno namero, »da tokrat pa gresta na izlet kam drugam«; kot ponavadi pa sta tudi tokrat pristala pri Robiču na poliču vina. Očitno je bil torej v Mariboru dr. Kovča znana in spoštovana oseba.

KAKO SO GRADILI KOČO

V Ilirsko Bistrico je dr. Fran Kovča najbrž prišel okrog leta 1910. Delo na sodnji mu je omogočalo, da se je vključil tudi v družabno življenje kraja, še posebej v društveno dejavnost ilirskobistriške podružnice Slovenskega planinskega društva. Bistriški planinci so prav tedaj

bili sredi zagnanega načrtovanja postavitve planinske kočice na območju Snežnika. Od gozdnih upravičencev so v Črnem dolu dobili v uporabo skromno lesenjačo in jo koristili ob izletih na Snežnik. Zavzemali so se za to, da bi društvo postavilo kočico bliže vrhu Snežnika, vendar temu ni bil naklonjen lastnik snežniških gozdov. Izletništvo po gozdnih je celo omejeval zgolj na markirane poti proti Snežniku.

Planinski vestnik, glasilo slovenskih planincev, poroča že v letu 1909 o zbiranju sredstev za kočico pod Snežnikom, pa o dilemah ob skrbi, da tujci z nakupom črnodolske kočice prehitijo domačine. Vsekakor je bil odločujoč društveni občni zbor dne 27. maja 1913, ko so se odločili za odkup stare kočice in 29 arov velike parcele za ceno 500 kron, zavedajoč se, da bodo stroški popravila zelo visoki. Skrb za kočico so zaupali novemu upravnemu odboru, ki ga je še naprej vodil načelnik Miroslav Martinčič, tajništvo društva pa je na novo prevzel dr. Fran Kovča.

To je bila dobra odločitev. Društveni tajnik dr. Kovča se je dela lotil z vso vnemo. Kmalu so ugotovili, da stare kočice ne kaže popravljati. Sklenili so pogodbo z zidarskim podjetnikom **Antonom Logarjem** iz Vrbovega in v treh mesecih je na mestu stare stala že nova črnodolska kočica. Iz računov, poštnih potrdil in beležk iz tega časa lahko sodimo, da je šlo za široko zastavljeno delo od zbiranja prispevkov in posojil po vsej Sloveniji do obsežnega društvenega fizičnega dela. Zanimiva in navdušujoča je beležka dr. Kovče z dne 21. junija 1914, da je delavcem dal za štiri litre vina, »kot veli navada, kadar se postavi strešni stol«. Dela s kočico in opremo so šla h koncu, stala pa so skoraj tisoč kron.

PV JE SPREMLJAL GRADNJO

V tem času je izšel v Planinskem vestniku tudi daljši zapis o gradnji črnodolske kočice, ki ga je navdušujoče napisal prav dr. Kovča. Ob pozivu za prispevke za kočico, »ki bo res stala precej«, je povabil slovensko planinsko srenjo na otvoritev: »Slavnostna otvoritev kočice se vrši 5. julija t. l. ob 11. uri dopoldne. To naj blagohotno vzamejo na znanje vsi prijatelji planinstva, ka-

Ob 70-letnici Črnodolske kočice

DRAGO KAROLIN

*Ko razpočijo spomladi
bledo rožnati žafrani,
pojdem tjá gor v tihe loze,
tja na črnodolske jase.*

*Tam sameva starka kočica,
sedemdeset let že daje
skromno streho mladim, starim,
vsem prijateljem narave.*

*Ko o kresu se odprejo
njena ókenca in vrata,
tákrat se zbudi iz spanja
kot Trnuljčica iz pravljič.*

*Mladi rod ob njej se zbira,
táborni si ogenj vžiga,
ób njem raja in uživa
svoja zlata, mlada leta.*

*Tákrat ji zasije sonce,
tisto sonce, ki sijálo
je slovenskim narodnjákom,
ko so zídali jo nékdaj*

*kot planinsko postojanko,
znano Vilharjevo kočico,
iz ljubezni do teh krajev
in do ljubeega Snežnika.*

1984

kor tudi krajših in lažjih izletov v planine, da si ta dan izberejo za polet v Črni dol. Lega koč, ki se bo zvala Vilharjeva koča, je naravnost krasna. Okoli in okoli jo obkrožajo visoki borovci in visoke bukve. Leži pa v mali, 200 korakov široki in četrtr ure dolgi dolinici, sredi velikanskih gozdov, v znožju Kranjskega Snežnika (1800 m) in Planinca (1492 m), ki se v botaničnem oziru prištevata med najbolj znamenite rastlinsko geografske kraje na Kranjskem ...»

V avgustovski številki Planinskega vestnika iz leta 1914 preberemo o novi koči naslednje:

»Vilharjeva koča v Črnem dolu. Ilirskobistriška podružnica ima novo postavljeno »Vilharjevo kočo v Črnem dolu«. Koča ima spalnico z osmimi žimnicami ter obednico s štedilnikom (torej skupaj dve sobi). Ni oskrbovana. Ključji se nahajajo 1) pri g. **Vinku Šketu**, trgovcu v Ilirski Bistrici, 2) g. **Franu Kociančiču**, postaje-

načelniku v Trnovem (na kolodvoru) in 3) pri g. sodniku **Franu Kovči** v Trnovem.«

Sledila je 1. svetovna vojna, ki je črnodolski koči namenila žalostno usodo skromne strehe številnim ruskim ujetnikom, pa nove gospodarje, ki so kmalu prepovedali tudi bistriško planinsko društvo ter zaplenili premoženje in kočo. Koči so dali ime po svojih italijanskih planinskih junakih.

Z mnogimi intelektualci je moral v pregnanstvo tudi naš dr. Fran Kovča, toliko prej, ker je bilo njegovo narodno delo na Bistriškem za nove oblastnike še posebej nadležno.

Bistriški planinci so v zadnjih dveh letih kar nekajkrat obiskali grob dr. Frana Kovče na šentrupertskem pokopališču in k spominski plošči postavili kamen z vrha Snežnika v spomin in v zahvalo za njegovo pomembno delo v ilirskobistriškem planinskem društvu.

NA SLOVENSKEM ZVONIKU OBNOVLJENA SPOMINSKA PLOŠČA

IZPOLNJENO JUGOVO NAROČILO

VOJKO ARKO

V začetku marca, na zaključku južnega poletja, sta mlada slovenska planinca iz našega mesta **Blaž Razinger ml.** in **Damjan Žužek** spet pritrčila Jugovo ploščo na podnožje Slovenskega zvonika. Njun šesturni vzpon od katedralske vasi do stene Campanila spominja na

Vladimir Brezigar (levo) in gorski vodnik Peter Štrukelj (desno), solkanska rojaka, ob odkritju plošče Klementu Jugu 26. septembra 1954

pota **Aljaža in Požganca**, o katerih pravkar čitamo v Aljaževem zborniku. Fanta sta nesla s seboj poleg težke bronaste plošče več kot tri metre dolgo lestev in to ne ravno pripravno orodje tudi spet privlekla nazaj v Villa Catedral. Vso turo in delo sta opravila v skopem dnevu.

Plošča je pred dobrim letom padla v grušč pod steno. Vijaki so bili zabiti v les in ta obloga žeb-ljev je v štiridesetih letih strohnela. Pri padcu se je kovina malce skrivila, zato jo je bilo treba prinesiti v mesto, kar so poleti opravili Žužkovi

